

نقش مدل شبکه بایزین (B.N) در ارتقاء رفتار ایمنی و سلامت محیط کار

مقالات ارائه شده در همایش ارتقاء سلامت و ایمنی محیط کار

سخنرانی

دکتر سوسن تحولیداری

عضو هیئت علمی گروه آموزش و ارتقاء سلامت - دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران
E.mail:tahvildari@sina.tums.ac.ir

امیرعباس مفیدی

دانشجوی کارشناسی ایمنی صنعتی دانشکده سلامت، ایمنی و محیط زیست دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
E.mail:amirabbasmofidi@gmail.com

محسن مشکانی

دانشجوی کارشناسی بهداشت حرفه ای دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران
E.mail:m.meshkani.hse@gmail.com

چکیده

امروزه ثابت شده است که اغلب حوادث در صنایع به علت اعمال نا ایمن^(۱) و شرایط نا ایمن^(۲) به وجود می پیونددند. در کلیه کشورهای جهان و از جمله در کشور ما ایران ، صنایع ساختمان سازی ، نرخ مرگ و میر نسبتاً بالای دارد . مطالعات نشان داده اند که شیوه های سنتی ایمنی در ساخت و ساز برای مقابله با خطرات جدید، کافی نیستند. از این رو برای شناسایی پتانسیل راههای افزایش کاری می باشد. ارتقاء سلامت به کارکنان کمک می کند تا شیوه های کاری و زندگی خود را به منظور حرکت به سوی "سلامتی مطلوب" تغییر دهند . با توجه به انواع متدهای موجود، استفاده از شبکه بایزین^(۳)، به عنوان یک مدل پایه پیشنهاد می شود. در این مدل فاکتورهایی مشتمل بر فاکتورهای "جو ایمنی" و "تجربه شخصی" در زمینه ساخت و ساز دخالت دارند. این فاکتورها بر روی رفتار انسانی که با ایمنی ساخت و ساز مرتبط هستند، تاثیر گذار می باشند. ارزیابی ها نشان داده اند که کنترل مشترک هر دو فاکتور "جو ایمنی" و "تجربه شخصی" در ارتقاء سلامت و ایمنی محیط کار می تواند مؤثرتر باشند. با استفاده از شبکه بایزین (B.N) و بر اساس تئوری احتمالات، پیش بینی رفتار ایمنی انسان تحت یک سری از شرایط خاص در صنعت ساخت و ساز امکان پذیر می باشد.

واژه های کلیدی

ارتقاء سلامت - ایمنی ساخت و ساز - جو ایمنی - تجربه شخصی - رفتار ایمنی - شبکه بایزین (B.N)

مقدمه

ایجاد گسترده خسارات ناشی از حوادث شغلی منجر به مرگ ، بر لزوم پیشگیری از آنها تاکید می کند. یکی از اساسی ترین رویکردهای کنترل اینگونه حوادث، آنالیز و ریشه یابی علل به وجود آورده آنها می باشد. حوادث و خسارات وارد به هر شکل و شیوه ای که ایجاد شوند، ناشی از وجود پتانسیل های خطر می باشند. چنانچه کانون های خطر در یک صنعت شناسایی شوند و روش های حفاظتی موجود در مقابل این مراکز خطر ، بررسی و در صورت نیاز مورد بازنگری قرار گیرند، انتظار می رود از احتمال وقوع و شدت حوادث آن محیط کاری کاسته شود . امروزه آنالیز خطر و ارزیابی ریسک یکی از ابزارهای مهم برای حفظ و ارتقاء سلامت کارکنان و ایمنی محیط کار است. صنایع ساختمان سازی همواره از کانون های بسیار مهم و حساس از نقطه نظر بروز حوادث ناشی از کار به شمار می روند و در ایران نیز تا به حال به این

یک برنامه جامع ارتقاء سلامت به کارکنان کمک می کند تا شیوه کاری و زندگی خود را به منظور حرکت به سوی "سلامتی مطلوب" تغییر دهند. ارتقاء سلامت ترکیبی از حمایتها و پشتیبانی آموزشی ، سازمانی ، اقتصادی و محیطی از رفتارهایی است که در محیط کار منجر به سلامتی کارکنان می گردند. منظور از سلامتی مطلوب ، حالت تعادل میان سلامت جسمانی، روانی ،

جمعی است که میزان تعهد به سلامت و ایمنی را نشان می دهد. یک برنامه جامع ارتقاء سلامت باید فرهنگ ایمنی را تقویت کند. بدیهی است که "جو ایمنی" می تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر روی "رفتار ایمنی" کارگران تأثیرگذار باشد.

بر اساس مطالعه‌ای که توسط سیو^(۱) در صنعت حبوبات در ایالات متحده امریکا انجام شده است، اطلاعات جمع‌آوری شده از کارگران این صنعت، رابطه بین رفتار ایمنی و فاکتورهای اثرگذار بر آن را مورد آزمایش قرار داد.

این فاکتورهای مؤثر شامل موارد ذیل بود:

۱- فاکتورهای درک شده از "جو ایمنی"

۲- تعهد مدیریت

۳- پشتیبانی سریرستان

۴- پشتیبانی و حمایت همکاران

۵- مداخله و مشارکت کارکنان

۶- میزان شایستگی کارکنان

نتایج این مطالعه نشان داد که "جو ایمنی" درک شده بهترین شاخص رفتارهای کاری غیر ایمن است و این شاخص، رفتارهای کاری غیر ایمن را در سه حالت تحت تأثیر قرار میدهد:

الف - نفوذ و تأثیر مستقیم بر روی فاکتورهای مؤثر بر رفتارهای کاری غیر ایمن.

ب - نفوذ و تأثیر مستقیم بر روی رفتارهای کاری غیر ایمن.

ج - تأثیرات غیر مستقیم بر روی زنجیره فاکتورهای مؤثر بر رفتارهای کاری غیر ایمن [۹]

مولن^(۲) در مطالعه‌ای با استفاده از روش مصاحبه، به بررسی فاکتورهایی که بر روی رفتار ایمن در محیط کار دخالت دارند پرداخته است. نتیجه مطالعه نشان داد که فاکتورهای سازمانی شامل:

۱- زود اجتماعی شدن

۲- نیاز به تصویر ذهنی مثبت

در شناسایی عوامل ایجاد کننده حوادث محیط کار نادیده گرفته می شوند.^[۱۰]

محمدامد^(۳) در مطالعه‌ای رابطه بین "جو ایمنی" و "رفتارهای ایمنی" را در صنعت ساختمان سازی با استفاده از مدل موازن ساختاری^(۴) مورد بررسی قرار داد و ثابت کرد که رفتارهای کاری ایمن، نتیجه جو کاری ایمن هستند.

این مطالعه نقش و اهمیت فاکتورهای ذیل مشتمل بر:

۱- تعهد مدیریت

۲- ارتباطات

۳- دخالت و درگیری کارکنان

۴- نگرش‌های کارکنان

۵- شایستگی های کارکنان

را برای دستیابی به "جو کاری ایمن" اثبات می کند. بدیهی است که این عوامل نقش یک پشتیبان یا یک محیط حمایت کننده را نیز دارا می باشند.^[۱۱]

بر اساس اطلاعات بدست آمده، چندین محقق متداولوژی، تعیین استراتژی-

هایی را برای بهبود "رفتار ایمن" به خصوص در رابطه با "جو ایمنی" و "تجربه شخصی" مورد بررسی قرار داده اند. بین "رفتار ایمن"، "جو ایمنی" و "فاکتورهای انسانی" روابط پیچیده ای وجود دارد. همان طور که در تحقیقات

گذشته هم نشان داده شده است فاکتورهای مرتبط به "جو ایمن" نه تنها به طور مستقیم و غیر مستقیم بر روی "رفتارهای ایمن" تأثیر دارند، بلکه هر یک

از آنها می توانند بر روی یکدیگر نیز تأثیرگذار باشند. این مسئله به خصوص در ساختارهای ایمنی، متداولوژی مناسبی مورد نیاز است تا استراتژی هایی را برای ارتقاء این رفتار از روابط پیچیده بین فاکتورهای "جو ایمنی" و "تجربه

اجتماعی و معنوی است.^[۱] استفاده از مدل (B.N.B) در ارتقاء سلامت و ایمنی محیط کار، نشان می دهد که تاثیر درک "جو ایمنی" و "تجربه شخصی" در زمینه ساخت و ساز از نکات حساس و مهم در اتخاذ "رفتار ایمنی" است.

متداولوژی

در سال ۲۰۰۵ مرگ و میر ناشی از صنعت ساختمان-سازی در ایالات متحده امریکا ۱۲۳۸ مورد گزارش شده است.^[۲] در سال ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ در انگلستان ۲۸ درصد حوادث منجر به مرگ و میر، مربوط به صنایع ساخت و ساز

بوده است.^[۳] در چین سالیانه ۲۵۳۸ حادثه منجر به مرگ در صنعت ساخت و ساز را نشان میدهد که نگرانی-هایی را در سطح جهانی به دنبال دارد. برای

کاهش تعداد حوادث صنعت ساخت و ساز و مرگ و میر ناشی از آن بسیاری از محققین، تکنیکها و فنون زیادی را بررسی کرده‌اند که در صنایع دیگر نیز

مورد استفاده قرار گرفته است. اگرچه ممکن است در صنایع دیگر این تکنیک ها به خوبی توسعه پیدا کرده و به کار برده شوند لیکن بنابر دلایل ذیل:

۱- تغییرات مداوم در محیط کار صنایع ساختمن سازی

۲- نیروی کار غیر دائم و در حال تغییر

۳- پیچیدگی پرزو و ساختار و مراتب سازمانی

استفاده از آن تکنیک ها در صنعت ساختمن سازی بسیار دشوار است. این بدان

معناست که صنعت ساختمن سازی، نیازمند تکنیک ها و روش های ایمنی ویژه-ای است. ارتقاء شرایط محیط کار و نوآوری در تجهیزات صنعتی که در صنایع

ساختمن سازی به کار گرفته می شوند برای ارتقاء سطح عملکرد ایمنی، کافی نیستند زیرا فرهنگ سازمانی و فاکتورهای انسانی نیز در این صنعت نقش

بسیار مهمی را بازی می کنند. بدین جهت تأثیر "جو ایمنی" و "تجربه شخصی" بیش از پیش مورد توجه طراحان روش های ایمنی قرار گرفته است.^[۴]

در این رابطه توجه به فرهنگ ایمنی^(۵) نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. فرهنگ ایمنی بخشی از فرهنگ کلی سازمان است و به نظر می رسد که در نگرش ها و باورهای اعضاء در موارد مربوط به سلامتی و عملکرد ایمنی تأثیرگذار باشد.^[۵]

گولدن ماند^(۶) معتقد است که فرهنگ ایمنی نشأت گرفته از فرهنگ سازمانی است و بر روی نگرش ها و رفتارهای مربوطه به کاهش و افزایش ریسک تأثیرگذار خواهد بود.^[۶]

فرهنگ ایمنی، مجموعه ای از نشانه های بازدارنده ، باورها و ارزش های

مربوط به ایمنی را شامل می شود که مختص آن سازمان است .^[۷]

زهار^(۸) بر اساس یک پژوهش کمی، ۸ فاکتور اساسی که به "جو ایمنی" تعلق دارند را ارائه کرده است.

این ۸ فاکتور عبارتند از :

۱. آموزش ایمنی

۲. فضای کاری مورد نیاز

۳. وضعیت کمیته ایمنی

۴. در دسترس بودن متصدی ایمنی

۵. تعیین سطوح خطر در محل کار

۶. نگرش مدیریتی به ایمنی

۷. وضعیت اجتماعی^[۸]

فرهنگ ایمنی، مجموعه ای از عقاید و باورها ، قواعد و تجربیات و ارزشها اجتماعی و فئی است که هدفشنان به حداقل رساندن مواجهه منابع

انسانی ، با مخاطرات و حوادث ناشی از کار می باشد . به عبارتی بهتر می توان گفت فرهنگ ایمنی ، محصول عقاید ، الگوهای فکری و باور های فردی و

نتیجه گیری

یک برنامه جامع ارتقاء سلامت به کارکنان کمک می کند تا شیوه های کاری و زندگی خود را به منظور حرکت به سوی سلامتی مطلوب تغییر دهدند. امروزه ثابت شده است که اغلب حوادث در صنایع به علت "اعمال نا این" و "شرایط نا این" به وقوع می پیوندند. در این راستا پیچیدگی و منحصر به فرد بودن صنعت ساخت و ساز، نیاز به رویکرد ویژه ای جهت "عملکرد اینمنی" دارد و درک و فهم روابط علت و معلولی بین "رفتار اینمنی" و "جو اینمنی" تجربه شخصی" نیاز به استراتژی و اجرای مدیریت اینمنی خواهد داشت.

این مقاله طراحی متداوله بر اساس تئوری (B.N) و ارتباط بین عامل "جو اینمنی" و ۴ عامل "تجربه شخصی" را در ایجاد "رفتار اینمنی" نشان می دهد. مدل (B.N) بر اساس فاکتورهای "جو اینمنی" پیشنهاد شده است و همانطوری که ذکر شد روابط علت و معلولی بین فاکتورهای مدل (B.N) از طریق قانون احتمالات، قابل اندازه گیری و پیش بینی می باشد. بازگاهی به نمودار گرافیکی مدل (B.N) مشاهده می کنیم که هم فاکتورهای "جو اینمنی" و هم فاکتورهای "تجربه شخصی" در ایجاد "رفتار اینمنی" نقش دارند. این مطالعه نشان می دهد که یک استراتژی ساده به سختی می تواند برای بهبود "رفتار اینمنی" و بدست آوردن اینمنی در "سطح مطلوب" و یا "بالا" مورد استفاده قرار می گیرد. بنابراین استراتژی که بتواند به کنترل چندگانه متغیرهای "جو اینمنی" و "تجربه شخصی" به طور همزمان پردازد بسیار مؤثرتر از یک استراتژی ساده خواهد بود. نهایتاً متداوله ایجاد شده بر اساس مدل (B.N) توانایی پیش بینی و پیش گویی عوامل ایجاد کننده "رفتار اینمنی" را بر مبنای تئوری احتمالات و استدلال استقرایی خواهد داشت.

پیشنهاد می شود که از این مدل در صنایع ساختمان سازی ایران جهت کاهش و به حداقل رساندن حوادث شغلی منجر به مرگ و میر استفاده گردد.

منابع

- [۱]- Gulledge, J., Marcus, J.-Community Health Education and Promotion Manual-Aspen publishers. Maryland U.S.A.1999.
- [۲]- DOL-Fatal occupational Injuries to Private Sector Wage and Salary Workers, Government Workers, and Self-employed Workers by Industry-All United States,2005.http://www.bls.gov/iif/oshwc/cfoi/cftb.2007.pdf (January 18, 2007).
- [۳]- HSE-Work-related Injuries and Ill Health in Construction-Great Britain-2007.2005/06. http://www.hse.gov.uk/statistics/industry/construction.htm(May18, 2007).
- [۴]- Molen,H.,Koningsveld,E.,Haslam,R.,Gibb,A.- Ergonomics in building and construction: time for implementation- Applied Ergonomics 36, 387-389-2005.
- [۵]- Cooper, M.D.-Towards a model of safety culture- Safety Science 36,111,136-2000.
- [۶] Guldenmund, F.W.- the nature of safety culture: a review of theory and research -Safety Science 34,215-257-2000.
- [۷]- Fang, D.P.,Chen, Y.,Wong, L.- Safety climate in construction industry: a case study in Hong Kong- Journal of Construction Engineering and Management 132(6), 573-584-2006.
- [۸]-Zohar, D.-Safety climate in industrial organizations: theoretical and applied implications- Journal of Applied Psychology 65(4), 96-102-1980.
- [۹]-Seo, D.C.-An explicative model of unsafe work behavior-Safety Science 43,187-211-2005.
- [۱۰]- Mullen, J.- Investigating factors that influence safety behavior at work- Journal of Safety Research 35,275-285-2004.
- [۱۱]- Mohamed, S.- Safety climate in construction site environments- Journal of Construction Engineering and Management 128(5), 375-384-2002.
- [۱۲]- Korb, K.B., Nicholson, A.E.- Bayesian Artificial Intelligence- Chapman & Hall/CRC Press, FL, USA-2004.
- [۱۳]- Spiegelhalter, D.J., Abrams, K.R., Myles, J.P.-Bayesian Approaches to Clinical Trials and Health-Care Evaluation-John Wiley & Sons Ltd., UK-2004.
- [۱۴]- Lucas, P.J.F., Van der Gaag, L.C., Abu-Hanna, A.-Bayesian networks in biomedicine and health-care- Artificial Intelligence in Medicine 30, 201-214-2004.
- [۱۵]- Stassopoulou, A., Petrou, M., Kittler, J.-Bayesian and neural networks for geographic information processing- Pattern Recognition Letters 17, 1325-1330-1996.
- [۱۶]- Sanguesa, R., Burrell, P.- Applications of Bayesian network learning methods to waste water treatment plants- Applied Intelligence 13, 19-40-2000.
- [۱۷]- Wang, X., Nguyen, M., Foliente, G.- An approach to modeling concrete bridge condition deterioration using a statistical casual relation based on inspection data- Structural and Infrastructure Engineering 3(1), 3-15-2007.

پانوشت

۱- Unsafe act	۷- Zohar
۲- Unsafe Condition	۸- Seo
۳- Health Promotion	۹- Mullen
۴- Bayesian Network (B.N)	۱۰- Mohamed
۵- Safety Culture	۱۱- Structural equation model
۶- Guldenmund	۱۲- Pilot study